

THE QUSTION OF THE ARMENIAN ORIGIN

(In Armenian)

Էդիկ Բաղդասարյան

ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԱԾԱԳՄԱՆ
ՀԱՐՅՐ

BY

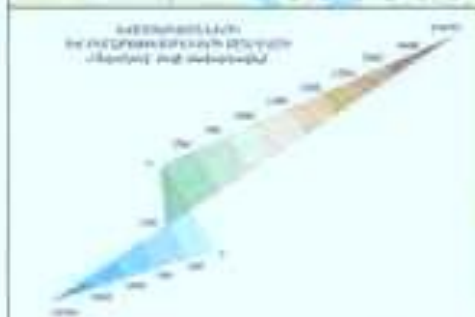
EDIC BAGHDASARIAN

ARMENIAN RESEARCH CENTER

WWW.EDIC-BAGHDASARIAN.COM

ISBN: 978-1-990573-37-8

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԵՆՏՐՈՆ

Էդիկ Բաղդասարյան

Հայոց ազգաժազման հարցը

Հայկական Ուսումնասիրությունների Կենտրոն

ISBN: 978-1-990573-37-8

www.Edic-Baghdasarian.com

Տորոնտո – 2024 - Կանադա

Առաջարան

Հայերը, որպես էթնիկական կազմավորում, առաջացել են հնդեվրոպական ընդհանրական լեզվի տրոհման հետեւանքով: Եթե մինչեւ վերջերս հնդեվրոպական լեզվաընտանիքի հայրենիքը համարվել է կենտրոնական Եվրոպան, ապա ըստ նորագույն ուսումնասիրությունների այն տեղադրվում է Հայկական լեռնաշխարհում, նրան հարակից Հյուսիսային Միջագետքում, Փոքր Ասիայի արեւելյան եւ Իրանական բարձրավանդակի հյուսիս արեւմտյան մասերում: Այդ բնակավայրերում տակավին նոր քարի (նեոլիթ - մթա 7-5 հազարամյակ) դարաշրջանում կատարվել է հնդեվրոպական լեզվով խոսող ցեղերի տրոհումն առանձին լեզվաբարբառների, ապա ցեղակից լեզուների: Մարդաբանական ուսումնասիրությունների համաձայն, այդ ժամանակաշրջանից Հայկական լեռնաշխարհը բնակեցված է եղել արմենոիդ տիպին պատկանող ցեղերով: Այդ բնորոշ տիպի կրողը ներկայումս հայ ժողովուրդն է: Նեոլիթյան դարաշրջանից է-նեոլիթին (պղնձաքար) անցման ժամանակաշրջանում (մ.թ.ա. 5-4 հազարամյակը ներառյալ) հնդեվրոպական ցեղերի մի մասը տեղաշարժվելով Հայկական լեռնաշխարհից ու Փոքր Ասիայից տարածվել են Եվրոպա, Միջին Ասիա ու Հնդկաստան, մյուս մասը (այդ թվում՝ խեթական,

հայկական եւ իրանական ցեղերը) մնացել են նախահայրենիքի տարածքում: Այս բոլորը վկայում են հայերի տեղաբնիկության մասին:

Իր բազմադարյան պատմության ընթացքում գոյատևման, սոցիալական եւ ազգային ազատագրության, իր լավ ապագայի համար մաքառումների դաժան ուղի է անցել, օրհասական պահեր է ապրել հայ ժողովուրդը: Նա առանձնապես ծանր փորձության ենթարկվեց, մեծագույն ողբերգություն ապրեց առաջին համաշխարհային իմպերիալիստական պատերազմի դժնդակ տարիներին:

Այդ սարսափելի դեպքը արդյունքն էր Հայաստանի հերթական ու հետզհետե ռազմաքաղաքական թուլացման, զանազան արտաքին արշավանքների ու մարտերում հայկական բանակի անհաջողության և նույնիսկ նրա բացակայության, **հայրենալքման**, ներքին ու արտաքին հասարակական-քաղաքական ու հասարակական-տնտեսական մրցակցության, ներքին անհամաձայնությունների եւ ամենագլխավորը՝ Արեւելք-Արեւմուտք ռազմաքաղաքական հակամարտության:

Հայ ժողովրդի պատմությունը պայքարի ու պատերազմի պատմություն է: Անգամ ավանդությունն է փաստում, որ հայն իր գոյության իրավունքը կերտեց հայկյան աղեղից դիպուկ արձակած նետով: Եվ Հայոց ձորի ճակատամարտը, որտեղ Հայկը գետնեց Բելին, համաշխարհային ռազմարվեստի պատմության մեջ նկարագրված հնագույն ճակատամարտն է:

Պատմության հաղորդած դաս է, որ երբ թուլացել է հայկյան աղեղը, երբ թուլացել է հայոց բազուկը, թշնամու սուրն է կախվել ազգի գլխին:

Շատ տերություններ կորան, փոշիացան պատմության քառուղիներում, բայց հայոց բանակը հայ ազգի գոյության ու կենսունակության գրավականը եղավ: Որտեղ ասես որ արյուն չի թափել հայ զինվորը: Դեռ հեռավոր մ.թ.ա. 612 թվականին Բաբելոնն ու Մարաստանը իրենց թշնամի Նինվեն կործանելու համար փնտրում էին հայ զինվորի աջակցությունը, և Պարույր Հայկազնը իր հեծյալներին առաջնորդեց Միջագետք՝ կործանելու Նինվեն՝ հանուն իր ազգի գոյատևման:

Մ.թ.ա. 331 թվականին եվրոպական մայրցամաքից Ասիան նվաճելու եկած Ալեքսանդր Մակեդոնացու աշխարհահանվաճ անհաղթ բանակներին միակ լուրջ դիմադրությունը հայերը ցույց տվին Գավգամելայի դաշտում, երբ պարսկական բանակի ձախ թևը կազմող հայկական զորքերը կարողացան անսասան մնալ մակեդոնական փաղանգի առջև և դարձյալ երաշխիքը եղան Հայաստանի անկախության: Իսկ երբ մակեդոնական բանակը ցանկացավ արդեն բուն Հայաստանը նվաճել, Սպերի ճակատամարտում հայոց բանակը չախչախեց մակեդոնացիներին ու սպանեց նրանց զորավար Մենոնին:

Մ.թ.ա. 2-րդ դարում հզոր Հռոմի հիմքերը ցնցած կարթագենցի Հաննիբալը հայ զինվորի բազկին միայն վստահեց և ապաստան գտավ Հայոց երկրում:

Տիգրան Մեծ արքան հայ հեծելազորի ոտքերի տակ փո-

շիացրեց ողջ արևելքը: Պարթևաստան, Մարաստան, Օսրոյենե, Գամիրք, Ասորիք... Տասնյակի չափ մեծ ու փոքր երկրներ հպատակեցրեց: Բազմիցս ջարդեց հռոմեական լեգեոնները և աստվածացվեց սեփական ժողովրդի կողմից:

62 թվականին հայոց զորքերը կարողացան ջարդել հռոմեական անպարտ բանակը: Հռոմը դեռ երկար պիտի հիշեր այդ նվաստացումը: Ոչ դրանից առաջ, ոչ էլ հետո, ոչ մի բանակի, ոչ մի զորավարի չի հաջողվել այդպես նվաստացնել Հռոմին: Եվ այդ հաղթանակով Տրդատ Ա Արշակունին նվաճեց Հայաստանում թագավորելու իրավունքը:

3-րդ դարում Խոսրով Գ Մեծ հայոց արքան հայոց հեծելազորով հրի ու սրի ճարակ դարձրեց Սասանյան դարձած Պարսկաստանը, և պարսից արքան միայն Անանկ Պարթևի դավաճանությունից և կարողացավ կանգնեցնել հայոց հաղթարշավը:

4-րդ դարից Մամիկոնյան պայազատները ղեկավարեցին հայոց զինուժն ու իրենց արյամբ օժեցին հայոց հաղթանակները: Վասակ Մամիկոնյան սպարապետը սասանեց պարսից և բյուզանդական զորությունը, Մուշեղ Մամիկոնյան զորավարը Ձիրավի դաշտում իր քաջությունից ու մեծահոգությամբ արժանացավ անգամ իր ոսոխի՝ Շապուհի հիացմունքին, Մանվել Մամիկոնյան սպարապետը ծերության մահվան մահճում անիծում է իր բախտը, որ չի նահատակվում ռազմի դաշտում, այլ վախճանվում է անկողնում... Ահա հայ զինվորի, նվիրյալ հրամանատարի կերպարը:

7-րդ դարից հայոց այրուձին կանգնեցրեց իսլամի կանաչ դրոշի շարժը դեպ Եվրոպա: Եվ արաբական հորդաները,

չկարողանալով տիրանալ հայոց հողին, դեպի Եվրոպա իրենց ուղին հարթեցին՝ նվաճելով ողջ Հյուսիսային Աֆրիկան, որտեղից էլ անցնելով Զիբրալթարը՝ ոտք դրեցին եվրոպական մայրցամաք։

Եվ Զ-րդ դարում Բագրատունի ասպետները սուր բարձրացրին խալիֆաթի դեմ ու առաջնորդեցին հային դեպի ազատություն։ Բագրատունյաց խոնարհված դրոշը փառքով պսակեցին Զաքարյան հսկաները, որ ազատության հաղթարշավ սկսելով Լոռուց՝ կարճ ժամանակում թոթափեցին ստրկության շղթաներն ու թագով զարդարեցին իրենց լուսավոր ճակատները։

Բոլոր պատմական-քաղաքական վիճակների, մերձավոր և հեռավոր ելուզակների արշավանքների հետևանքով, նաև ժամանակի գերուժերի՝ հայ ժողովրդի հանդեպ դաժան վերաբերմունքի պատճառով, հազարավոր հայ բնակչություն, հեռացավ հայրենի հողից, կամ արտաքին ոտնձգողների՝ ի մասնավորի հռոմեա-բյուզանդական, պարսկական, ապա թուրքական վայրենի ցեղերի ներխուժմամբ չկարողանալով դիմակայել նրանց՝ լքեց Մեծ Հայքի պատմական տարածքը փրկություն որոնեց հարևան կամ հեռավոր երկրներում։ Կիլիկիան ու Կապադովկիան այն երկրներից էին որտեղ, մասնավանք Կիլիկիա տեղափոխվեց մեծ թվով հայ բնակչություն, այսպիսով անգամ օտար հողում՝ Կիլիկիո երկրում հայոց զինվորը հայրենիք կերտեց ու պետականություն ստեղծեց։

Եվ որտեղ ասես, որ հայ զինվորը իր կեցվածքով չսրբագրեց հայոց պատմությունը։ Բյուզանդիայում դարե-

դար ամենամարտունակը հենց Արմենիականների բանակաթեմն էր (Հռոմեական կայսրությունում՝ վարչական միավոր)։ Հարյուրամյակներ շարունակ արմեն և քաջ բառերը հոմանիշներ էին։ Եվ հենց հայ զինվորականության միջից ելած հայազն կայսրերը հոգեվարքից հանեցին Բյուզանդիան և հզորություն ու փառք բերին նրան։

Եգիպտոսում անգամ տասնյակ հազարավոր հայ զինվորականություն էր հաստատվել, և հայ ժողովրդի ցրված բեկորները Աֆրիկայի կիզիչ արևի տակ հավաքվելով՝ ապրելու և արարելու իրավունք վաստակեցին՝ ամբողջ մի դար իրենց ձեռքը վերցնելով Եգիպտոսի կառավարումը։ Հեռավոր Բուլղարիայում Սամուել Կոմսաձագի որդիները բուլղար ժողովրդին առաջնորդեցին դեպի ազատություն ու իրենց ճակատները պսակեցին թագով։ Հայերը կռվեցին խաչակիր թալանչիների դեմ Գրյունվալդում, կռվեցին հանուն Ռուսաստանի...

Անպարտելի Նապոլեոնի բանակում ամենաանպարտելին հենց մամլուքների հայկական զորաշոկատն էր, որն առաջնորդում էր քաջ Ռոստոմը։ Եվ ճակատագրի մեծ հեգնանքով ժողովուրդների մեծ ճակատամարտում՝ Աուստերլիցում, Նապոլեոնի բանակը պիտի առաջնորդեր նրա հավատարիմ օգնականն ու փեսան՝ Նեապոլի թագավոր Հովակիմ Մյուրատը՝ ծնունդով Արցախից։ Նրա դեմ պիտի կանգներ կոմս Վալերյան Մադաթովը՝ դարձյալ ծնունդով Արցախից։ Եվ երկու արցախցիներ պիտի վճռեին աշխարհի ճակատագիրը...

Եվ բուն հայոց երկրում հայի ոգին արթնացավ ու հայի բազուկը սկսեց գործել դարձյալ Արցախ աշխարհում. Դա-

վիթ Բեկի քաջերը առաջին կարապետները եղան, որ սուր բարձրացրին օտարի լուծը թոթափելու համար: Եվ ամեն ինչ սկսվեց նորից. Սասունում, Վասպուրականում, Տարոնում...

Եվ հայի հուժկու բազուկը դարձյալ իջավ Սարգարապատում, Բաշ Ապարանում, Ղարաքիլիսայում: Ու հայը վերջապես զարթնեց նիրհից, զենք վերցրեց, զինվորագրվեց ու հաղթեց:

Բայց, դա սկիզբն էր միայն: Ու ամեն ինչ շարունակվեց... Պատմությունը պարզ դաս է տվել. երբ ժանգոտել է, երբ բթացել է հայի սուրը՝ անմիջապես նրա գլխին փայլատակել է թշնամունը: Ուրեմն հարկ է դաս քաղել անցյալից:

Մենք մինչ այս հրատարակել են Հայ ժողովրդի մասին բազմաթիվ գրքեր և հոդվածներ, անդրադառնալով և ներկայացնելով մեր հայ ազգի կյանքի զանազան բնադավառները:

Օգտագործվել են մեր հիմնադրած Գիտական Տվյալների Շտեմարանի (ԳՏՇ) նյութերից, որը բաղկացած է հազարավոր մասնագիտական գրականությունից և գիտական պարբերականներից և թերթերից: Այդ Շտեմարանը ստեղծել ենք 45 տարի առաջ և այժմ համալրվում է նորագյուտ գրականությունով: Օգտագործվում են նորագույն տեխնոլոգիաներ, համակարգեր, մի քանի տասնյակ համակարգիչներ և այլն:

Հարկ ենք համարում նշել, որ բոլոր մեր գործերը կատավում են բացարձակապես մեր ֆինանսական և գիտական աղբյուրների հիման վրա, ցավոք ինչպես միշտ, մեր հայրենակիցները զլանում են պաշտպանել իրենց մշակութային և

գիտական մշակներին, ինչպես գրում է մեր հայ մեծ մտավորական Լեո Կամսարը, - «Չարմանալի ազգ ենք մենք՝ նախ սովամահ կանենք մեր գրողներին, հետո արդեն կսկսենք մեծարել նրանց»¹: Ցավոք այսօր մեծարանքն էլ ընկնում է գաղափարական, կուսակցական, խմբային ու անիրազեկության կաղապարների մեջ:

Տողերիս հեղինակը ամբողջովին չունի հավակնություն սույն գործի կատարյալ լինելու համար և լիահույս է, որ սիրելի ընթերցողը նրան կսատարի իր կառուցողական առաջարկներով ու հնարավոր վրիպումների մասին ահազանգելով:

Էդիկ Բաղդասարյան

(Էդ. Գերմանիկ)

Հոկտեմբերի 31, 2024 թ.

Հայկական Ռեսուրսասիրությունների Կենտրոն,

Տորոնտո, Կանադա

edbagh@gmail.com

¹- Լեո Կամսար (Արամ Թովմասի Թովմադյան, Տեր-Թովմադեան) (հոկտեմբերի 24, 1888, Վան, Վանի վիլայեթ, Արևմտյան Հայաստան - նոյեմբերի 22, 1965, Երևան, Հայկական ԽՍՀ, ԽՍՀՄ), հայ գրող, երգիծաբան: ԽՍՀՄ գրողների միության անդամ 1934 թվականից: Զաղվածը նրա «Ո՛վ եմ ես»-ից: